

IJle populieren

*Volksboom in een
veranderend landschap*

WIM HUIJSER

© 2022 Wim Huijser | uitgeverij Noordboek

Ijle populieren is een speciale uitgave voor de Stichting Utopa. Eerder verschenen bij de KNNV Uitgeverij onder de titel *De populier*, onze volksboom in nieuw perspectief.

Omslag foto Jeroen Bosch

Omslagontwerp en binnenwerk Sander Pinkse Boekproductie

ISBN 978 90 5615 826 0

NUR 420

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Noordboek, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl.

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

www.wimhuijser.nl

Inhoud

Inleiding 9

Zomerlied – Hélène Swarth 19

21 **Typologie van de populier**

INTERMEZZO – Keltische boomkalender 31

32 **Teelt** – Sven de Vries, wetenschapper populierenveredeling
Wat wil Nederland nog met de populier?

INTERMEZZO – Het Dak 41

43 **Onderzoek** – Marijke Steenackers, populierenonderzoeker
Een volksboom die je niet weg kunt denken

INTERMEZZO – Damse Vaart 50

52 **Kweek** – Cees van Casteren, boomkweker
De teelt is uit de gratie geraakt

INTERMEZZO – De Scheeken 58

60 **Bos- en laanontwerp** – Marcel Eekhout en Aleks Droog,
landschapsarchitecten
Met de populier kun je echt architectuur bedrijven

INTERMEZZO – De Fik 66

68 **Aanplant en educatie** – André Wels, boswachter Staatsbosbeheer
Boompje groot, maar plantertje nog niet dood

INTERMEZZO – De wielewaal 74

- 76 **Perspectief** – Martin Kers, landschapsfotograaf
Door populieren ben ik perspectief in het landschap gaan zien
- INTERMEZZO – Bakenbomen 81
- 83 **Beheer** – Simon Klingen, landgoeddeskundige
Rechtlijnige denkers ruimen het liefst lekker op
- INTERMEZZO – Scheldestromen 88
- 90 **Dynamiek** – Jeroen Bosch, landschapsarchitect en fotograaf
Plantage Kijfhoek was spelen met aanplant en kap
- INTERMEZZO – Landgoed Delta Hoeve 97
- 99 **Ambitie** – Sander Wijdeven, boscoloog Staatsbosbeheer
De populier kan meer dan alleen mooi zijn
- INTERMEZZO – De Groene Kathedraal 105
- 107 **Beweging** – Marjolein Hillege, landschapsarchitect en filmer
De meest filmische boom
- INTERMEZZO – Kwaliteitsboomkwekerij 112
- 113 **Hout als product** – Kasper Broek, productmanager Hollands hout
Kwaliteit van hout laat zich niet altijd vertalen in een plank aan de muur
- INTERMEZZO – Wollige bundelzwam 118
- 119 **Handel** – Roland Jacobs, houthandelaar
Het gebruik van een boomsoort is altijd economisch gedreven
- INTERMEZZO – Karton voor in het keukenkastje 126
- 127 **Exploitatie** – Frans van Boeckel, eigenaar en beheerder van landgoed Velder
Ik geloof in de meerwaarde van dit fantastische hout

INTERMEZZO – Populierenmultiplex 132

134 **Ketenregie** – Job Wittens, initiatiefnemer
Door nieuwe inzichten de peppel en zijn landschap behouden

INTERMEZZO – Het Wonder van Wijboschbroek 139

141 **Kapverzet** – Pieter Bolle, bomenridder
Als een populier was omgezaagd, kwam er nooit een voor terug

INTERMEZZO – Een pluim voor verzet 146

147 **Behoud** – Bert Maes, ecooloog en cultuurhistoricus
Geleidelijke verjonging houdt het monumentale beeld in stand

INTERMEZZO – Top of the Pops 154

156 **Onderhoud** – J'ørn Copijn, boomchirurg
Je leert een boom pas kennen als je er honderd jaar vanaf blijft

INTERMEZZO – Markante standplaats 164

166 **Inspiratie** – Liesbeth Barendse, landschapsarchitect en schilder
De lucht maakt de boom tot populier

INTERMEZZO – Populierenlaan in de herfst 172

174 **Kap** – Kees Weijtmans, boomrooier
Nederland wordt bedreigd door een stuwmeer van kaprijpe populieren

INTERMEZZO – Houtzagers 180

182 **Verwerking** – Paul Nijhuis, klompenfabrikant
Om klomp te worden moet een populier kunnen ademen

INTERMEZZO – Klompenmakers in spe 188

190 **Ontwerp** – Simon Davids, botenbouwer
Populier is soepel

INTERMEZZO – Vakmanschap 195

197 **Bouw** – Renz Pijnenborgh, biobased architect

Houtbouw zo hoog het oog reikt

INTERMEZZO – Klompenblazen 204

205 **Kringloop** – Peter van Wijk, fabrikant van uitvaarkisten

De kist is het middelpunt van de uitvaart

INTERMEZZO – Peppel 210

212 **Kansen** – Hans Kaljee, hoofdstedelijk boomconsulent

Bewoners waarderen het populiergeruis als een weldaad in het stadsleven

INTERMEZZO – Boomhutten 219

221 **Beeldende kunst** – Emile van der Kruk, beeldhouwer

Uiteindelijk is de boom zelf het mooiste beeld

INTERMEZZO – De Dorschkamp 227

229 **Innovaties** – Bas Stoker en Teun Zwets, studenten Design Academy
Eindhoven

Ik zie nu de potentie die de populier in zich heeft

INTERMEZZO – Popelen om te planten 234

236 **Economie** – Peter van der Knaap, beleidsmedewerker Natuur en
Biodiversiteit

Beleid moet je niet koppelen aan één boomsoort

Nawoord 243

Nawoord bij de tweede druk 248

Literatuur 251

Websites 254

Dankwoord 255

Fotoverantwoording 256

Inleiding

*Denkend aan Holland zie ik brede rivieren
traag door oneindig laagland gaan,
rijen ondenkbaar ijle populieren
als hoge pluimen aan den einder staan.*

Hendrik Marsman keek uit over de Middellandse zee toen hij zijn oneindig vaak geciteerd en in 2000 tot ‘Gedicht van de Eeuw’ verkozen ‘Herinnering aan Holland’ schreef. Waar hij ook ging, het beeld van de ingewikkelde relatie van Holland met het water vergezelde hem altijd en overal. Nog meer dan de rivieren waren de populieren voor hem het meest beeldbepalend in het landschap.

Groeiend in rijen – ‘als hoge pluimen aan den einder’ – of zoals Vincent van Gogh ze schilderde in zijn ‘Wandelend paartje tussen rijen populieren’ (1890) – in een strak bosverband – bepaalde de boom op veel plaatsen de identiteit van het landschap en haar inwoners. In de Meierij en Het Groene Woud, streken in Noord-Brabant, hadden sommige boerengemeenschappen de gewoonte om bij de geboorte van een dochter een vijftigtal populieren aan te planten, als bruidsschat. Kwam de jonge vrouw een jaar of twintig later minder snel aan de man, dan bleef de hoop op de bomen gevestigd die haar met het klimmen der jaren alsnog aantrekkelijk maakten op de huwelijksmarkt – in Nederland en België trokken economische en sociale motieven heel lang een flink eind met elkaar op.

De populier had op meerdere manieren betekenis in het volksgebruik. Middeleeuwers geloofden dat heksen de kracht van de populier benutten voor het maken van heksenalf. Wilde men in Saksen een patiënt de koorts uitdrijven, dan werd aanbevolen om voor zonsopgang naar een populier te gaan en deze met beide armen te omvatten. Meisjes peuterden gaatjes in de stam van populieren en stopten daar eigen haar in, om het sneller te laten groeien. Met het heilig geloof in de helende werking, groeide de populier in de Lage Landen uit tot een ware volksboom.

Om het landschap te kunnen lezen, werkt kunst vaak verhelderend en inspirerend. Even verstild als gekleurd is de populier tot leven gebracht. Van Gogh – die vaak bomen schetste en schilderde – richtte er herhaaldelijk zijn ogen op, zowel in zijn Brabantse jaren, als later vanuit zijn ziekenhuiskamer in het Franse Arles.

In *Pallierter*, de lofzang op de ‘ongeschonden mens’ die uitgroeide tot symbool van het Vlaamse volk, neemt Felix Timmermans de bomen waar in de lage avonddamp: ‘de populieren stonden stil, het water en het licht. Het leek, alsof de tijd aan ‘t wachten was om voort te gaan.’ Ook Nescio, wandelend door het open land rondom Nuenen van Oisterwijk naar Boxtel wandelend stond in 1954 stil bij ‘de bekende boomen’ in zijn natuurdagboek: ‘een wei, omsloten met populieren en nog een rijtje heel hoge populieren’, waartussen koeien hobbelden en dartelden.

‘Ik kijk naar de rivier, het grijze water dat tegen de stalen huis van de schokker slaat, een paar koeien in de uiterwaard aan de overkant, de hoge, dunne schoorstenen van een steenfabriek in de verte, het groene lint van de dijk met de ijle pluimen van populieren’, schrijft Willem van Toorn in zijn roman *De rivier* (2002).

Schrijver-columnist Martin Bril dacht, denkend aan Nederland, altijd aan heel veel: luchten en landschappen, uiterwaarden en stille straten, de rechte wegen in de Noordoostpolder. Aan iepen die huilen, de oude eik bij Vorden, aan een eenzame den in een zanderige vlakte, en aan het Horsterwold in Flevoland: een populierenbos van Staatsbosbeheer waarin het fijn dwalen is, al raak je er de weg nooit kwijt... ‘De Vlaamse auteur Stefan Hertmans schildert de bomen even gruwelijk als paradijselijk af in zijn boek *Oorlog en terpentijn* (2013) over de Eerste Wereldoorlog aan de oevers van de rivier de Zenne: ‘De nacht was gevorderd, dauw stond op bladeren, gras en takken. De wereld was stil en onbegrijpelijk. Glanzend rees de opkomende maan, tijdloos en groot als in een droom, als een gele homp kaas achter een rij ruisende populieren. Ik bad tot Onze-Lieve-Vrouw van de Zeven smarten, ik vroeg haar waarom ze haar gelaat van onze wereld had afgewend.’ Veel vrediger kon natuurvorser Jac. P. Thijsse in 1916 tijdens een fietstocht langs de IJssel constateren dat de rode schoorstenen van de steenovens bijna even hoog waren als de reusachtige populieren bij Bingerden. ‘Je zoudt haast denken dat er in Gelderland een provinciale verordening bestaat om de fabrieken op ‘t platteland te omgeven door een gordijn van populieren.’ Die gedachte was in die tijd al lang zo gek nog niet en tegenwoordig hebben we er zelfs een planologisch begrip voor: landschappelijke inpassing.

Nadat de vraag naar populierenhout in de loop van de negentiende eeuw door de opkomende klompen- en luciferindustrie flink was toegenomen, werd de boom in steeds grootschaliger bosverband aangeplant. Langs wegen, kanalen en erfscheidingen kwamen steeds meer klonen als 'Marilandica', 'Serotina' en 'Gelrica' te staan, die al aan het eind van de achttiende eeuw vanuit Frankrijk waren ingevoerd. Omdat de houtopbrengst veelbelovend was en de boom al stekkend makkelijk te vermeerderen was, begon rond 1900 het systematisch veredelen van de populier. Uit de Verenigde Staten kwamen de eerste klonen die door kunstmatige kruisingen waren ontstaan. Dertig jaar later beschouwde Jac. P. Thijssen dit 'productiehout', langs de Waalbandijk in het Gelderse rivierenland: 'Met zijn vijfentwintigste jaar wordt een populier al 'klompenrijp' en nog eerder is hij geschikt voor lucifers. Maar die boomen groeien zoo snel en hoog, dat de veertigjarigen – en die zijn er genoeg – al gelden mogen als aankomende woudreuzen.' Door de slingerende boomlinten kon Thijssen in het vlakke land de loop van de rivier al van verre volgen.

Groot stimulator achter de aanplant was boomkundige Gijsbertus Houtzagers, directeur van de Heidemaatschappij en van 1947 tot aan zijn dood tien jaar later hoogleraar houtteelt en bosgeschiedenis aan de toenmalige Landbouwhogeschool in Wageningen. Hij wijdde zijn hele leven aan de popularisering van de populier. Zijn slagzin 'plant populieren, zij sparen en sieren' vond grote weerklank. Meteen na de Tweede Wereldoorlog ging het de populier helemaal enorm voor de wind. De langvezeligheid en nagenoeg geurloosheid maakten het hout tot een zeer geschikte grondstof voor papier en karton, in het bijzonder voor de verpakking van voedingsmiddelen. Later volgden nog meer industriële toepassingen als multiplex, fineer en pallethout.

De *Nationale Populieren Commissie*, waarin vrijwel iedereen in de populierenwereld was vertegenwoordigd, verstreekte gedegen voorlichting over de teelt van populieren aan een snel groeiend aantal kwekers. De afdeling 'Verkeerswegen' van Staatsbosbeheer adviseerde vanaf de jaren zestig vanwege de hoge groeisnelheid de wegranden in te richten met populieren in rijbeplanting. Zo werden zowel de strakke polderwegen in Noord-Holland als de kronkelende boemdijken op Zuid-Beveland en Zeeuws-Vlaanderen een typisch populierenland.

Nog altijd wordt het landschap van de Noordoostpolder bepaald door de uitgebreide beplantingen langs de wegen en rondom de boerderijen. Flevoland zag de populier in grote aantallen verschijnen, van groepen

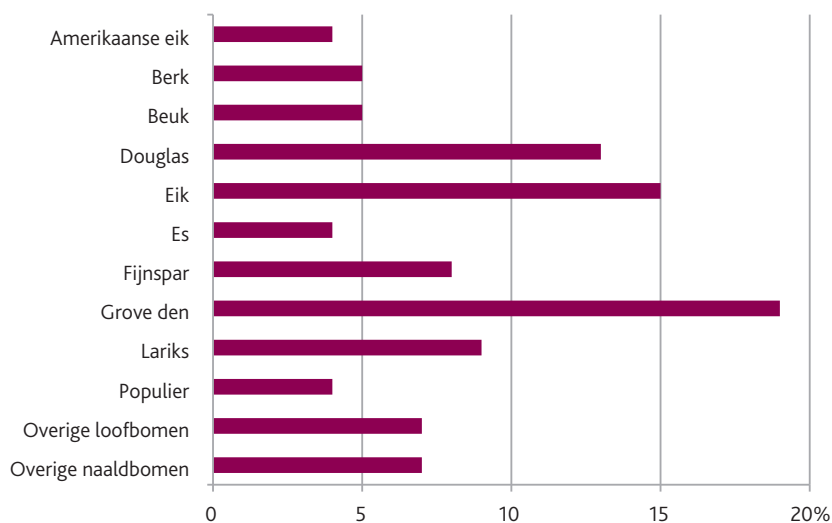
aan de oevers van het Veluwemeer tot aan kleine bosjes, langs weiljes, of ter afscheiding van boerenerven. Verspreid in het landschap stonden honderdduizenden populieren van Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, landgoedeigenaren en boeren.

In de hoogtijdagen van de populier tussen 1952 en 1998 werden jaarlijks meer dan 800 duizend stekken verkocht. De *Nederlandse Algemene Keuringsdienst van Boomkwekerijgewassen (NAKB)** hield aan de hand van leveringsbonnen van stekmateriaal precies bij welke rassen in welke hoeveelheden waar werden besteld. 1992 vormde het record met 1,13 miljoen stekken.

Tegenover de wegvallende vraag naar klompenhout, had zich lange tijd een steeds grotere behoefte aan goed te verwerken hout voor de papier-, emballage en de meubelplaatindustrie ontwikkeld. We hebben er nog de reclamezin 'Koning, keizer, admiraal, Popla kennen ze allemaal' aan te danken, want de pulpen van populier werden onder andere gebruikt in wc-papier. Desondanks kwam de populierenverkoop begin jaren negentig in een vrije val. Ook omdat vanaf de jaren tachtig de aanleg van zogenaamde tijdelijke populierenbossen langzaam maar zeker stil kwam te liggen, nam ook de positieve aandacht voor de productiecapaciteiten van de boom geleidelijk af. Het voordeel van de populier dat het een snelle groeier is die bruikbaar hout oplevert, veranderde in korte tijd juist in een nadeel. Vanuit ecologische en natuurwaarden werd hij een oninteressante 'surrogaatboom' bevonden. Doordat de populier ten onrechte werd vereenzelvigd met een ondergroei van kleefkruid en grote brandnetel en populierenbossen nauwelijks variatie in structuur kenden, werd hij steeds meer verguisd en viel ten prooi aan vooroordelen en stereotypen. Slechts een enkeling sprak nog bewondering voor de volksboom uit.

Omdat wegbplantingen niet onder de Boswet vallen, waren er weinig of geen obstakels om populieren daar te kappen. Er kwamen boomsoorten voor terug die langer mee konden en minder onderhoud vroegen. Na 1995 daalde de populierenaanplant fors tot een historisch dieptepunt van zo'n 40 duizend per jaar. De curve vertoont grote overeenkomst met het populierenbeeld op het omslag van dit boek. Van de 220 duizend kuub populierenhout die in de topjaren van de boom in Nederland werd verwerkt, was 130 duizend afkomstig uit Nederlands bos. Inmiddels is die

* De nieuwe naam is Naktuinbouw, waarbij de k voor kwaliteit staat. Naktuinbouw bevordert en bewaakt de kwaliteit van producten, processen en ketens in de tuinbouw.

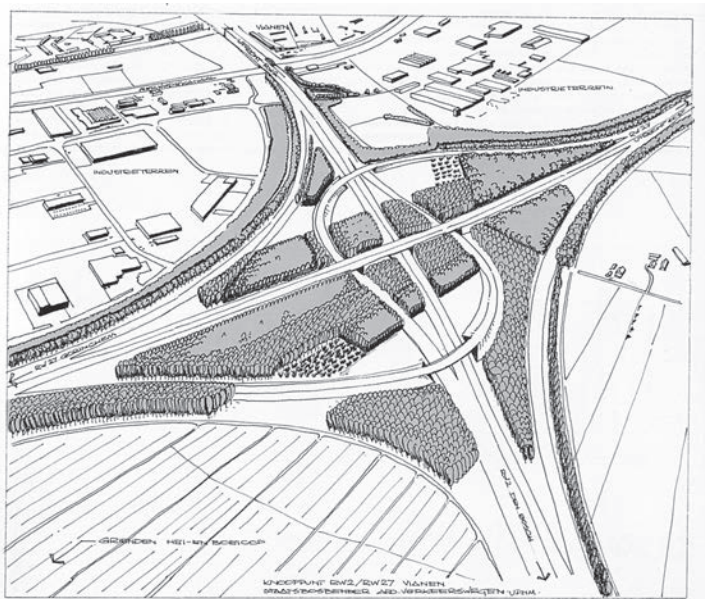

Boomsoortensamenstelling in percentages van het multifunctionele bos van Staatsbosbeheer.

oogst afgenomen tot 112 duizend kuub per jaar. De verwachting is dat dit in de komende tien tot vijftien jaar verder zal teruglopen tot 65 duizend kuub. Volgens de Nederlandse Bosinventarisatie* was in 2006 de populier met 16 duizend hectare de hoofdboomsoort. In 2012 was dit 12 duizend hectare, een afname van 25 procent in zes jaar. Daar tegenover staat een gelijkwaardige toename van de oogst in eik, beuk en ander loofhout, en is er tegelijk – bij zowel populier als naaldbomen – een verschuiving te zien naar de oogst van dikkere bomen.

Ik behoor tot de generatie die met populieren is opgegroeid. In ruime mate te vinden in de berm van de (autosnel)wegen rondom Ridderkerk, het Zuid-Hollandse dorp waar ik ben opgegroeid, waren populierenbosjes voor mij het snelst en gemakkelijkst bereikbare bos. Aan de zuidkant van ons dorp lag een gordel van tuinderijen, verbonden via bijna altijd kleiige landweggetjes. Daarachter ruiste ‘de rijksweg’. Twee simpele krullen en een paar viaducten verknoopten de A16 aan de A15, met daaromheen verschillende percelen populier, afgewisseld met greppels en brede groenstroken. De bosjes waren vanuit alle windrichtingen bereikbaar. Hun dichte ondergroei maakte ze met het steile talud van de

* In 2012 en 2013 is voor het ministerie van Economische Zaken de Zesde Nederlandse Bosinventarisatie (nbi6) uitgevoerd. In 2017 ging de Zevende Nederlandse Bosinventarisatie (nbi7) van start.

Knooppunt Everdingen, door Staatsbosbeheer ontworpen als een monumentale poort tot de Randstad van eiken en populieren

snelweg tot een spannend spelterrein. Altijd lagen er wel takken waar je wat mee kon.

Het grootste bos grensde aan de tuinderij van een klasgenoot. Omgeven door greppels, was het voor ons als een onbewoond eiland. Het twintig meter verder voorbijrazend autoverkeer stoorde geen moment. Wekelijks trokken we met de lorrie – als die tenminste niet werd gebruikt voor het laden van groentekisten – over het smalspoor naar ons groene ‘eiland’. Over de breedste greppel hadden we een brug gebouwd.

Het onverwachte ging schuil achter elke boom. De middagen waren te kort voor onze ontdekkingsreizen. Ik nam alles mee wat ik onder de populieren kon vinden: verdroogde bladskeletten, fazantenveren, eierschalen en lege hulzen van een jachtgeweer. Thuis markeerde ik de vindplaatsen op een zelfgetekende schatkaart. Vrijwel elke populier stond erop en de rabatten – de aarden wallen waar de bomen op waren geplant – kleurde ik als donkerbruine stroken. Dat het Canadapopulieren waren wist ik niet, maar het rook er onmiskenbaar anders dan in de dennenbossen die we met ons gezin in de zomervakantie bezochten. Zolang de Veluwe nog ver in het verschiep lag, werd hier, tussen school en snelweg, mijn verlangen naar het bos vervuld.

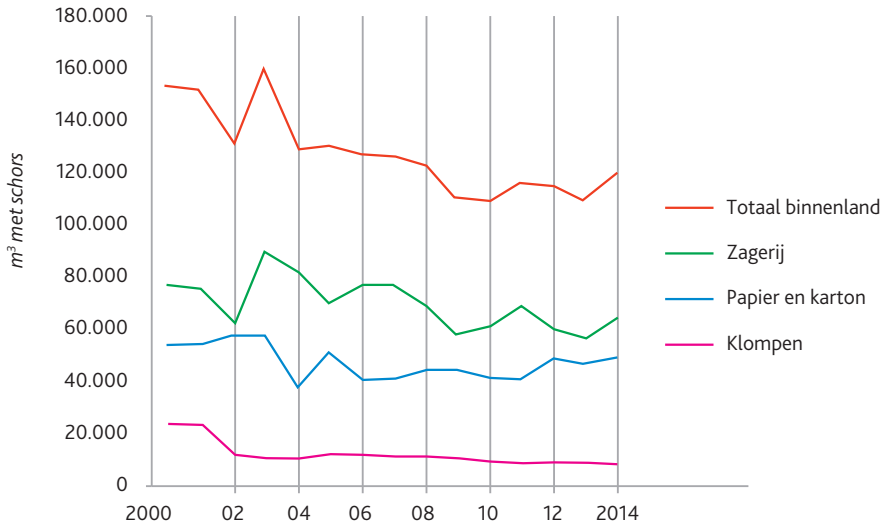
*Langs het tuinpad van m'n vader
Zag ik de hoge bomen staan
Ik was een kind en wist niet beter
Dan dat 't nooit voorbij zou gaan.*

Onder de weemoedige tekst van Wim Sonneveld voltrokken begin jaren zeventig zich grote veranderingen in het Nederlandse landschap. Mijn geboortedorp breidde zich uit, de snelwegen werden breder en breder. Zowel het populierenbosje uit mijn jeugd als de tuinderij waarop ik zoveel middagen had doorgebracht, maakten plaats voor een groene zone, die met de jaren een buffer is gaan vormen voor een van de meeste complexe verkeersknooppunten binnen het Nederlandse snelwegennet: Ridderster. Al plantte Rijkswaterstaat steeds minder populier aan, in deze Zuid-Hollandse klei kwam nog een nieuwe generatie populieren tot volle wasdom. Maar de jeugd speelde ondertussen veel liever in het naastgelegen en veel gevarieerdere Oosterpark.

De geleidelijke teloorgang van het Hollandse populierenlandschap was op veel terreinen voelbaar: recreatie, ecologie, cultuurhistorie. Het beïnvloedde het welbevinden van mensen die zich nauw bij het landschap betrokken voelen. Naast de houtverwerkende industrie die populier in haar 'receptuur' heeft, zagen ook landschapsbeheerders, boombeschermers en bezorgde burgers de ontwikkeling met lede ogen aan. Met het veranderende landschap en een zich anders organiserende overheid ging in de afgelopen decennia een groot deel van onze populierenkennis verloren. Als er niets zou gebeuren, dreigde Nederland 'de Formule 1 klasse onder de bomen' te verliezen, waarschuwde toenmalig Probos-directeur Patrick Jansen rond 2000.

Een groot deel van de Nederlandse populieren staat inmiddels aan het eind van haar levenscyclus en veel Nederlandse bossen staan – daarmee – op een belangrijk kruispunt in hun ontwikkeling. Dat geldt zowel voor de voormalige productiebossen op de Veluwe en in Noord-Brabant, als voor de naoorlogse recreatiebossen van West-Nederland. Onlangs plantte Staatsbosbeheer in twee maanden ruim een half miljoen nieuwe bomen in Flevoland aan, voornamelijk beuk, linde en eik. Ze vervangen vooral populieren. De polder zal tot en met 2020 nog zeker een gebied van bij elkaar 800 voetbalvelden populieren zien veranderen.

Toch is de grote controverse tussen natuur en houtproductie, die twintig jaar geleden volop woedde, de laatste jaren gaan liggen. De eco-

Verwerking van Nederlands populieren rondhout door Nederlandse rondhoutverwerkers in de periode 2000-2014 (Probos rondhoutenquête)

nomische recessie van 2008 zorgde ervoor dat houtproductie weer minder als een vies woord geldt. Daarnaast benadrukt Staatsbosbeheer dat het in Nederland juist duurzaam en verantwoord is, en goed past bij een verdere ontwikkeling naar een groene economie. Hollands hout helpt om de druk op de internationale natuur te verminderen. De marktvrage naar houtproducten blijft immers onverminderd groot en de industriële houtverwerking maakt wereldwijd nog steeds een schaalvergroting door. Daarnaast is er ook een lokale groeiemarkt aan het ontstaan voor hout met heel specifieke kwaliteiten, zoals voor restauratiewerk. Met de groei van de *biobased economy* neemt de groene energiemarkt toe, evenals de toepassing van hout als grondstof voor de chemie.

In 2015 riepen *Vroege Vogels* en Stichting Probos de tweede zondag van oktober uit tot de 'Dag van de Populier'. In heel Nederland waren excursies georganiseerd en de media besteedden aandacht aan zowel het ecologisch belang van de populier als aan de grote misverstanden over de boom. In het zelfde jaar sprak Staatsbosbeheer in haar bosvisie (2015) het voornemen uit om samen met de populierenverwerkers er voor te willen zorgen dat in Nederland voldoende populierenareaal behouden blijft, door concreet de komende tijd zo'n honderd hectare per jaar aan te planten.

Voor het eerst sinds lange tijd lijkt de boom weer uit zijn underdogpositie te komen. Studies maken inmiddels duidelijk dat de boom een positief effect op de biodiversiteit kan hebben. Liefhebbers doen meer en meer van zich spreken over de cultuurhistorische en landschappelijke rol van de boom en meerdere sectoren denken na over hoogwaardiger toepassingen van het ‘peppelhout’. Zou het tij voor de populier aan het keren zijn? Bieden deze ontwikkelingen nieuwe perspectieven voor de populier? De samenleving is steeds vaker geneigd te denken in steeds kortere cycli, terwijl in de bosbouw niet te ontkomen valt aan het denken op lange termijn. Als er één boomsoort een uitzondering maakt op het adagium ‘boompje groot, plantertje dood’, is het de populier.

In 2015 stond de langste populierenrij van Nederland ter discussie. Het overgrote deel van de negenhonderd bomen van de markante populierenlaan in het Wageningse Binnenveld was onveilig, zo had onderzoek uitgewezen, en moest gekapt worden. Een gevoelige snaar was geraakt.

Met het zeer karakteristieke landschapselement in mijn directe leefomgeving bleken veel belangen gediend. De ‘kathedraal’ bleek niet alleen herinneringen, maar ook tal van vragen op te roepen. Waarom en wanneer was deze dubbele rij bomen destijds geplant? Op welke wijze maakten ze deel uit van de cultuurhistorie? En nog lastiger: moesten er ook weer populieren voor terugkomen?

Vlak voor de kap in 2016 richtte een dertigtal auteurs en fotografen, waaronder ikzelf, met de uitgave van het boek en de cd *Het ruisen van de populieren; een requiem* voor die ene laan een monument op in woord, beeld en geluid. Aangestoken door onze eervolle nominatie voor de Jan Wolkersprij voor het beste natuurboek van 2016, besloot ik mij verder in de populier te verdiepen. Via sociale media volgde ik wat elders stond te gebeuren. Bijna dagelijks wordt wel ergens in ons land een groter of kleiner aantal populieren gekapt. Of het nu gaat om de vermeende overlast van vier bomen in een woonwijk, of 25 duizend populieren die uit het Zeeuwse landschap moeten verdwijnen. Tegelijkertijd las ik in het *Actieplan Bos en Hout* van Staatsbosbeheer hoe ze samen met de bos- en houtsector 100 duizend hectare nieuw bos wil ontwikkelen, over hoe het label *Hollands hout* de populier als productieboom weer terug moet brengen in het Nederlandse landschap. In Noord-Brabant is het merk *Peppelhout* leven in geblazen en in Liempde zet een populierenwerkgroep zich in om de boom voor het ‘Het Groene Woud’ te behouden. De werkgroep wist diverse gemeenten over te halen tot een soepeler kap- en plantbeleid.

Om erachter te komen of er sprake is van een bestendige trendbreuk, wilde ik het verhaal van onze volksboom in zijn volle omvang leren kennen en maakte ik in de tweede helft van 2016 een tocht door populierenland. Hoe stond het er nu precies voor met de populier? Kan een boom, waar zoveel mensen belang bij hebben, ons simpelweg zomaar door de vingers glijpen? Wie draait er aan welke knoppen? Hoe buig je de ontwikkeling van een boom een andere kant op?

Ik kwam in contact met mensen in de meest verschillende disciplines: kwekers, wetenschappers, (landschaps)architecten, bosbouwers, boomspecialisten, boswachters, terreinbeheerders, beleidsmedewerkers, houtverwerkers, beeldend kunstenaars, studenten *industrial design*. In een dertigtal gesprekken volgde ik zowel de boom zelf als zijn toepassing op de voet: van poot tot plank, van kloon tot kunstwerk. Wageningen was op meerdere manieren het vertrekpunt van mijn reis en opmerkelijk vaak tussenstation. Het voormalige bosbouwproefstation 'De Dorschkamp' van de Landbouwwuniversiteit vormde, met het Vlaamse onderzoeksinstituut voor de populier in Geraardsbergen, voor veel boomprofessionals de spil van de ontwikkelingen.

In de neerslag heb ik niet als verteller willen optreden – en nog minder als deskundige. Ik heb geprobeerd de positie van de onbevangen en geïnteresseerde leek te blijven innemen, om mijn gesprekspartners zoveel mogelijk ruimte te geven hun fascinatie, kennis en vakbekwaamheid te delen. Sommige onderwerpen keren in meerdere bewoordingen terug. Meestal dachten mijn gesprekspartners er hetzelfde over, maar regelmatig ook compleet anders, zoals hoort bij een controversiële boom. Ik hoop dat u dit boek, behalve als het verhaal over verleden, heden en toekomst van één bepaalde boom, zult lezen als een verhaal van mensen. Over hun drijfveren en idealen, en over hoe zij zich in de loop van hun leven tot bomen in het algemeen en de populier in het bijzonder zijn gaan verhouden.

Praten en lezen over bomen is voor mij de manier om het leven beter te leren begrijpen. Ik onderzocht dat ook empirisch op de meest eenvoudige wijze. In februari 2016 stak ik een bos door de sneeuw afgebroken populiertakken in een vaas. Terwijl ik aan dit boek werkte, zat ik met mijn neus op de kleurige meeldraden van de mannelijke bloemkatjes. Ik wist niet eens dat die bestonden. Een week later liep het nieuwe blad al uit. Dichter bij mijn onderwerp kon ik niet komen.

Zomerlied

*Waar de landweg splitst in vieren
Bij de blauwste der rivieren,
Zingen zeven populieren
Melodieën met den wind.*

*Als ik vroom aandachtig luister,
Hoor ik weer in 't boomgefluister
D'ouden zang van hoop, die ruischte er
In mijn ziel van droomekind.*

Hélène Swarth, 1910

Meerij, Sint-Oedenrode